

ตำนานกฎหมายเมืองไทย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ทรงเรียบเรียง

พิมพ์ในงานพระศพ

หม่อมเจ้าสมรบำรุง เทอง อากาศ

ครบปัญญาสมวาร

เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

หม่อมเจ้าสมรบำรุง อากาศ

สารบัญ

ตำนานกฎหมายเมืองไทย	หน้า ๑
วิธีตั้งกฎหมาย	” ๕
ศักราชที่ใช้ในกฎหมาย	” ๗
กฎหมายกรุงเก่า	” ๑๐
วิธีจัดหมวดกฎหมายกรุงเก่า	” ๑๗
คาถาธรรมศาสตร์รามัญ	” ๒๐
คาถาพระธรรมศาสตร์ไทย	” ๒๓
คาถาแต่งมูลคดีวิบาท ๒๙ ประการ	” ๒๔

ตำนานกฎหมายเมืองไทย

ในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า สมเด็จพระเอกาทศรถูโปรดให้ตั้ง “พระราชกำหนดกฎหมายพระอัยการ” ขึ้น จะหมายความว่าอะไร เข้าใจยากอยู่ แต่ไม่ใช่ พังตงกฎหมายขึ้นในครั้งนั้น นั้นเป็นแน่ เพราะกฎหมาย เป็นของคู่กับประชาชน ประชุมชนมีมาแต่เมื่อใด กฎหมาย ก็ต้องมีมาแต่เมื่อนั้น เมื่อมนุษย์ยังไม่รู้จักใช้หนังสือ การรักษากฎหมายก็ใช้ทองให้ชนปากเจเนใจ เอาไปบ่าว ร้องแควมเจ้าพนักงานจำไว้บอกเด่าดิบต่อกันมา เมื่อ รู้จักหนังสือก็ใช้จดกฎหมายลงเป็นตัวหนังสือ แล้วยกติดอกบอกหมายส่งกันไปให้บ่าวร้อง แลเขียนลงในสิ่งใดๆ มีใบदानหรือกระดาษเป็นต้น เก็บรักษากฎหมายไว้ ประเพณเป็นดงนามาทุกประเทศ.

ในสยามประเทศนี้ เมื่อก่อนพุทธศักราช ๑๘๒๖ ยังไม่มีหนังสือไทย ใช้กันแต่หนังสือคฤนถ์ ซึ่งพวกพราหมณ์

พามาแต่อินเดีย หนังสือคฤณกันตามที่เคยเห็นศิลาจารึก
เห็นใช้เขียนแต่ภาษามคธภาษาดั้งสดกฤตและภาษาขอม
ไม่เคยพบจารึกอักษรคฤณกันเป็นภาษาไทยเลย แต่บางที
จะเขียนภาษาไทยอย่างหนังสือขอมเขียนแปรร้อยได้ใน
ครั้งนั้นแล้ว เข้าใจว่ากฎหมายไทยที่กรุงศรีอยุธยา
เป็นราชธานี ตอนก่อน พ.ศ. ๑๘๒๖ เห็นจะต้องให้แปล
กลับเป็นภาษาขอมหรือภาษาดั้งสดกฤต หรือบางทีจะมี
วิธีเขียนภาษาไทยด้วยตัวหนังสือคฤณกันแปรร้อยได้ แต่
การจดลงเป็นหนังสือ^(๑) ไม่ว่าในภาษาใด คงเป็น

(๑) เมื่อไม่ชำนาญนักในชั้น พนักงานกรมทางพบ
ศิลาจารึกอักษรไทยที่เมืองสุโขทัยแผ่น ๑ นำมาส่งราช
บัณฑิตยสภา ตรวจได้ความว่าเป็นกฎหมายลักษณะโจร
พระเจ้าเอกไทยราชโอรสซึ่งรัชชทายาทพระเจ้ารามคำแหง
มหาราช ให้จารึกไว้เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๘๗ ราชบัณฑิตย
สภากำตั้งตรวจพิเคราะห์ว่า การตั้งกฎหมายในสมัยนั้น
จะใช้จารึกศิลาปักโฆษณาหรืออย่างไร ยังไม่ยุติความ
เห็นลงเป็นแน่

หน้าที่พรหมณ์ เพราะผู้ทรงหนังสือและเจ้าตำหรับกฎหมาย
 ในเวลานั้นมีอยู่แต่ในพวกพรหมณ์ ด้วยเหตุนี้พรหมณ์
 จึงเป็นเจ้าหน้าที่สำคัญในการรักษากฎหมายมาแต่โบราณ
 แม้จะดันทำเนียบคดีคินาพลเรือนในกฎหมายที่ปรากฏอยู่
 ทุกวันนี้ ก็จะได้เห็นว่าตำแหน่งลูกขุนณศาลหลวงที่สูง
 ศักดิ์ชื่อเป็นพรหมณ์ทั้งนั้น สมเด็จพระร่วงเจ้า พระองค์
 ที่มพระนามจารึกไว้ว่าพ่อขุนรามคำแหง หรือที่เรียกใน
 หนังสืออื่นมีหนังสือชินกาลมาลินีเป็นต้นว่า พระยาราม
 ราชเป็นผู้คิดหนังสือไทยขึ้น เมื่อบรมแม่ จุลศักราช ๖๔๕
 มหาศักราช ๓๒๐๕ ตรงกับพุทธศักราช ๓๘๒๖ (ตัวอย่าง
 หนังสือไทยของสมเด็จพระร่วงเจ้า จารึกหลักศิลาตั้งอยู่
 ในหอพระสมุดวชิรญาณทุกวันนี้) เมื่อมีหนังสือไทย
 ขึ้นแล้ว กฎหมายก็ตั้งขึ้นต่อมา หรือกฎหมายเก่าที่มี
 อยู่แล้ว จึงได้เริ่มจัดลงและรักษามาในหนังสือไทย แต่
 ความรู้หนังสือไทยแพร่หลายเร็วมาก ขอนมพยานเห็นได้
 ด้วยศิลาจารึกภาษาไทยรุ่นเก่า ใช้ตัวหนังสือไทยตามแบบ
 ของพระเจ้าขุนรามคำแหงทั่วทุกเมือง ในอาณาจักรล้านนา

ไทย ต่อดัดขึ้นไปจนกรุงศรีวัดคณาคนหุด เพราะความ
 ต่องการหนังสือดำหรับ เขียนภาษาไทย มีอยู่ด้วย กันทุก
 ประเทศที่ชาติไทยได้เป็นใหญ่ เมื่อเกิดแบบตัวหนังสือ
 มชน ทุกประเทศก็ยอมรับใช้หนังสือนั้น โดยเห็นประโยชน์
 มีต้องมีผู้ใดบังคับบัญชา

ขณะเมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ด้ร่างกรุงศรีอยุธยา
 แม่หนังสือไทยพิมพ์มชนได้เพียง ๒๗ ปี ก็เชื่อได้ว่าคงจะได้
 ใช้ตลอดจนมาถึงเมืองอยู่ทองแล้ว บรรดากฎหมายที่
 ต่งขนตงแต่ด้ร่างกรุงศรีอยุธยามา เข้าใจว่า เขียนเป็น
 หนังสือไทยทงนั้น แต่ปดาดอยู่หน้อยที่ข้าพเจ้ายังได้พบ
 พระราชกฤษฎีกา เพียงในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา
 และแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ มีที่เมืองพัทลุง เขียน
 ด้้นดินสอคำในกระตาส ยังใช้อักษรและภาษาเขมรหลาย
 ณะบบิ จะเป็นด้วยเหตุใด ข้าพเจ้ายังคิดไม่เห็นจนทุกวันนี้
 ได้ให้คนหนังสือนั้นไว้ในหอพระสมุดวชิรญาณ ผู้ใดจะ
 ตรวจดูก็ได้

วิธีตั้งกฎหมาย

กฎหมายครึ่งกรุง คืออุบายที่เราจะรู้ได้ในเวลานี้ อยู่ในกฎหมายพิมพ์ ๒ เด็ม ซึ่งต้นฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้ชำระเรียบเรียงไว้ เมื่อปีชวด จุลศักราช ๑๑๖๖ พ.ศ. ๒๓๔๗ และหมอบรัดเลย์ ได้พิมพ์จำหน่ายในครั้งแรก เมื่อปีระกา จุลศักราช ๑๒๓๕ พ.ศ. ๒๔๑๖ ยังมีกฎหมายครึ่งกรุงเก่าที่ไม่ได้พบหรือไม่เอาเข้าเรื่องเมื่อชำระกฎหมายในรัชกาลที่ ๑ อยู่อีกบ้าง หอพระสมุดได้ไว้สัก ๒-๓ เด็ม ลักษณะทำกฎหมายแต่โบราณมา คงจะทำเป็นชั้น ๆ ดังนี้คือ

ชั้นที่ ๑ เมื่อแรกตั้งกฎหมาย ตั้งด้วยประกาศพระราชกฤษฎีกาบอกวันคืนเหตุผลและพระราชนิยม อย่างพระราชกฤษฎีกาที่ยังแต่เห็นได้ในพระราชกำหนดเก่า พระราชกำหนดใหม่ และกฎหมายพระสงฆ์ เหล่านี้ล้วนเป็นพระราชกฤษฎีกา เป็นกฎหมายที่แรกตั้งอย่างนั้น

ชั้นที่ ๒ เมื่อพระราชกฤษฎีกามีมาก ๆ เข้า จะสอบค้นยาก จึงคัดทอนพระราชกฤษฎีกาเก่า คงไว้แต่ใจ

ความ เป็นย้อย่างกตาง ดังจะเห็นได้ ในกฎหมาย
๓๖ ขี และกฎหมายหมวดพระราชบัญญัติ

ชั้นที่ ๓ เพื่อจะจัดระเบียบกฎหมายเก่าให้สะดวกแก่
สุภาตุลาการให้ค้นได้ โดยง่าย นาน ๆ จึงมีการชำระ
กฎหมายครั้ง ๑ อย่างเราเรียกทุกวันนี้ว่า ทำประมวล
กฎหมาย คือรวบรวมกฎหมายเก่าจัดเป็นหมวด ๆ ตาม
ลักษณะความ คัดเหตุผลอันเป็นที่ตั้งกฎหมายออกเสีย
คงไว้แต่ใจความซึ่งเป็นพระราชนิยม เรียงเข้าลำดับเป็น
มาตรา ๆ ในลักษณะนั้น ๆ

วิธีชำระกฎหมายดังกล่าวมานี้ สำหรับทำแต่กฎหมาย
เก่าที่ค้างมานาน ๆ แล้ว แต่กฎหมายที่ออกใหม่ ก็ยังคง
ออกอย่างพระราชกฤษฎีกาตามเดิม ทำอย่างนี้เป็นวิธีมี
มาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ในครั้งหลังที่สุดคือการชำระกฎ-
หมาย ได้ทำเมื่อรัชชวตศศก จุติศักราช ๑๑๖๖ พ.ศ. ๒๓๔๗
ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เวลา
นั้นหนังสือกฎหมายครั้งกรุงเก่า คงจะเป็นอันตราขายหา
สูญไปเสียเมื่อเสียกรุง ๆ เป็นอันมาก พระบาทสมเด็จพระ

พระพุทธรูปปางอุณาโลก ทรงรวบรวมค้นหาได้เท่าใดก็
เอามาเรียบเรียงตรวจแก้คัดลอกทำเป็นกฎหมายฉบับ
หลวงชั้นใหม่ คือฉบับพิมพ์เป็น ๒ เล่มนั้น มีกฎหมาย
ชั้นกรุงรัตนโกสินทร์อยู่ในนั้น ๔ ลักษณะ คือ (๑) พระ
พระราชบัญญัติ (๒) กฎหมายพระสงฆ์ (๓) พระราช
กำหนดใหม่ ๓ ลักษณะนี้ตั้งในรัชกาลที่ ๓ กับ (๔) ลักษณะ
โจร & ฝรั่ง ตั้งในรัชกาลที่ ๓ รวมเข้าเมื่อพิมพ์ ด้วย
เหตุตั้งกล่าวมานี้กฎหมาย ๒ เล่มพิมพ์นั้น เชื่อได้ว่า คง
ตามรูปกฎหมายครั้งกรุงเก่า และเป็นบทกฎหมายที่ใช้
อยู่ในครั้งกรุงเก่าเป็นอันมาก จะเห็นได้ว่ากฎหมายตอน
ปลายกรุงเก่า ที่ได้คัดความเมื่อในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้า
บรมโกศรัฐ แต่ยังไม่ทันแยกเข้าลักษณะตามประมวลก็มี
คือกฎหมาย ๓๖ ข้อ และมีกฎหมายที่ยังเป็นพระราชกฤษฎ
ีกา ยังไม่ได้คัดความทีเดียว อยู่ในพระราชกำหนดเก่า
อีกหลายฉบับ

ศักราชที่ใช้ในกฎหมาย

วันที่ใช้ในกฎหมายครั้งกรุงเก่า นั้นนับรอบปีตาม
นักษัตร คือ ชวด ฉลู เป็นต้น รู้ได้แน่ชัดว่าใช้นาแต่

ครั้งสุโขทัยแล้ว ด้วยมีปรากฏในศิลาจารึกตั้งแต่ครั้ง
 พระเจ้าขุนรามคำแหง วิชาฉบับสุดท้าย คือ วันอาทิตย์
 วันจันทร์เป็นต้น และนับเดือนตามจันทรคติ ก็ใช้มาแต่
 ครั้งกรุงสุโขทัย ด้วยปรากฏในศิลาจารึกเหมือนกัน แต่
 ศักราชครั้งสุโขทัยใช้มหาศักราช ถึงศิลาจารึกในสมัยกรุง
 ศรีอยุธยาขึ้นต้น เพียงในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒
 ก็ใช้มหาศักราช แต่ศักราชที่ปรากฏอยู่ในบานแผ่น
 กงกษหมายใช้ศักราชหลายอย่างปะปนกัน แผ่นดินสมเด็จพระ
 พระรามาธิบดีที่ ๑ ใช้พุทธศักราช รัชกาลต่อ ๆ มาใช้
 พุทธศักราชบ้าง มหาศักราชบ้าง จุลศักราชบ้าง และยังมี
 ศักราชอีกอย่างหนึ่งซึ่งข้าพเจ้ายังทราบไม่ได้ว่าศักราชอะไร
 โหโรเรียกว่าศักราชสุพามณั แต่สืบเอาเรื่องเขาเกณฑ์จาก
 โหโรยังไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงเรียกได้ว่า “ศักราชกงกษหมาย”
 ศักราชทั้ง ๔ อย่างนี้จะสอบในหนังสือกงกษหมายให้ได้ความ
 ว่าแผ่นดินไหนใช้ศักราชอะไรไม่ได้ ด้วยบานแผ่น
 กงกษหมายในแผ่นดินเดียวกันใช้ศักราชต่างกันก็มี ข้าพเจ้า
 เข้าใจว่า ที่ศักราชในบานแผ่นกงกษหมายสืบต้นกันไป

จะเป็นเพราะเมื่อเวลาชำระหรือคิดเขียนหนังสือกฎหมายใน
 ชั้นหลัง ๆ ผู้คิดอยากจะให้เข้าใจง่าย เลยคิดคำนวณ
 บวกทอนศักราชซึ่งผิดกันกับอย่างที่ใช้อยู่ในเวลานั้นเปลี่ยน
 ให้เป็นอย่างเดียวกัน จับผิดได้ที่บันทึกศักราชที่ควรเป็นคู่ ดง
 ศักและศักราชเป็นคี่มีอยู่หลายแห่ง ยิ่งเมื่อสมเด็จพระเจ้า
 ปราดำททองตบศักราชเอาบุญเป็นลัมฤทธิศก ก็ทำให้
 ศักราชเคลื่อนไป ๒ ปี ศักราชที่ใช้ในบานแผนกกฎหมาย
 ทั้ง ๔ อย่างตอบได้ดังนี้ คือ (๑) พระพุทธศักราช
 ในกฎหมายต้องใช้เกณฑ์เลข ๑๑๘๒ ตบเป็นจุดศักราช
 (๒) มหาศักราชในกฎหมายต้องใช้เกณฑ์ ๕๕๘ ตบเป็น
 จุดศักราช (๓) ศักราชกฎหมาย (ปรากฏในบานแผนก
 แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม สมเด็จพระเจ้าปราสาท
 ทอง และสมเด็จพระเจ้าบรมโกษาธิราชเจ้าได้ต้องตบ
 คู่น้อยกว่ามหาศักราช ๓๐๐ ปีถ้วน) ตบด้วยเกณฑ์เลข
 ๒๕๘ เป็นจุดศักราช (๔) จุดศักราชเป็นศักราชที่ตั้งขึ้น
 ในเมืองพะม่าก่อน น่าจะพึงเอาเข้ามาใช้ในราชการเมื่อ
 ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ตั้งแต่เกี่ยว
 ข้องกับเมืองหงสาวดี.

บานแผนกในกฎหมายใช้พุทธศักราชและมหาศักราช
ลงมาจนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่นั้นมา
เป็นจุดศักราชเป็นพื้น.

กฎหมายครั้งกรุงเก่า

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดี (อู่ทอง) ตั้งเป็นอิสสระณ
กรุงศรีอยุธยาแล้ว ก็เป็นธรรมเนียมที่จะต้องตั้งแบบ
แผนพระราชประเพณีและพระราชกำหนดกฎหมายสำหรับ
พระนคร กฎหมายที่ตั้งครั้งสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ จะ
มีอะไรบ้าง รู้ไม่ได้หมดอยู่เอง แต่ตรวจดูตามบานแผนก
ในกฎหมาย ๒ เด่ม ได้ความว่ากฎหมายเหล่านี้ได้มีมา
แต่ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ คือ

ลักษณะพยาน ตั้งเมื่อปีชวดโทศก พ.ศ. ๑๘๘๕
(จุดศักราช ๗๑๒)

ลักษณะอาญาหลวง กำหนดโทษ ๓๐ ด้ถน ตั้งเมื่อ
ปีเถาะตรีศก พ.ศ. ๑๘๘๕ (จุดศักราช ๗๑๓)

ลักษณะรับฟ้อง ตั้งเมื่อปีมะแมดับศก พ.ศ. ๑๘๘๘
(จุดศักราช ๗๑๗)

ลักษณะถักพา ^{๒๕๕} ตั้งเมื่อบรมเมตต์ปีศาจ พ.ศ. ๑๘๘๘

(จุดศักราช ๗๑๗)

ลักษณะอาณาราชฎ ^{๒๕๕} ตั้งเมื่อพระกานพศก พ.ศ. ๑๘๐๓

(จุดศักราช ๗๑๘)

ลักษณะโจร ^{๒๕๕} ตั้งเมื่อบุญเอกศก พ.ศ. ๑๘๐๓

(จุดศักราช ๗๒๑)

ลักษณะเบ็ดเล่ห์ ^{๒๕๕} ว่าด้วยที่ดิน ตั้งเมื่อบุญเอกศก

พ.ศ. ๑๘๐๓ (จุดศักราช ๗๒๑)

ลักษณะผัวเมีย ^{๒๕๕} ตั้งเมื่อประชดโทษก พ.ศ. ๑๘๐๔

(จุดศักราช ๗๒๒)

ลักษณะผัวเมียอีกตอน ^{๒๕๕} ๓ ตั้งเมื่อบุญตรัสก พ.ศ. ๑๘๐๕

(จุดศักราช ๗๒๓)

ลักษณะโจร ว่าด้วยสมโจร ^{๒๕๕} ตั้งเมื่อบรมเมตต์อิฐศก

พ.ศ. ๑๘๓๐ (จุดศักราช ๗๒๘)

กฎหมายรัชกาลอื่น ๆ ครั้งกรุงเก่า ที่มีบานแผนก
และศักราชบอกไว้ ปรากฏอยู่ในกฎหมาย ๒ เด่ม ^{๒๕๕} ดังนี้

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒

กฎหมายลักษณะอาญาศึก (อยู่ในลักษณะขบดศึก)
ตั้งเมื่อปีชวด จุฬศักราช ๘๘๖ (ตั้งตั้งว่าจะเป็นปีชวด
จุฬศักราช ๘๕๖ ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒
ด้วยกล่าวถึงศึกคินามี่ในกฎหมายนั้น)

แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ทำเนียบศักระบิณการฝ่ายทหารพลเรือน ตั้งเมื่อ
ปีจอพุทธศักราช ๑๘๘๘ (จุฬศักราช ๘๑๖)

ทำเนียบศักระบิณหัวเมือง ตั้งเมื่อปีจอฉศก พุทธศั
กราช ๑๘๘๘ (จุฬศักราช ๘๑๖)

ลักษณะขบด (อยู่ในลักษณะขบดศึก) ตั้งเมื่อปีฉ
มหาศักราช ๑๓๗๓ จุฬศักราช ๘๑๘

เพิ่มเติมลักษณะอาญาหลวง ไม่ปรากฏวัน

กฎหมายทั่วยรบตั้งเมื่อปีชวด จุฬศักราช ๘๒๐

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

เพิ่มเติมลักษณะรับฟ้อง เมื่อปีวอก พุทธศักราช ๑๘๕๖
(จุฬศักราช ๘๗๕)

แผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช

ลักษณะพิกุล ตั้งเมื่อปีมะแม จุลศักราช ๙๙๗ (ที่
พระเทยรรวษาเลี้ยงเทียน เห็นจะเป็นเวดากำดั่งนิยมกัน
ด้วยเรื่องพิกุล เลี้ยงเทียนอยู่ในวิธพิกุลอย่าง ๑)

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

เพิ่มเติมลักษณะอาญาหลวง เมื่อปีระกา พุทธศั
กราช ๒๐๙๓ (จุลศักราช ๙๑๒)

สมเด็จพระเอกาทศรถ

(ตั้งในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร)

พระราชกฤษฎีกาบำเหน็จศึก (อยู่ในลักษณะบท
ศึก) ตั้งเมื่อปีมะเส็ง จุลศักราช ๙๕๕.

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม

พระธรรมนุญกระทรงค้ำ ตั้งเมื่อปีชวด ศักราช
ภพหมาย ๑๒๔๔ (จุลศักราช ๙๖๖)

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

พิภคเกษียณอายุ ตั้งเมื่อปีระกา จุลศักราช ๙๙๕

ลักษณะอุทธรณ์ ตั้งเมื่อปีกุน มหาศักราช ๑๕๕๕
(จุดศักราช ๘๘๗)

พระบรมนุญตรากระทรวง ตั้งเมื่อปีกุนต์ปัตคก
มหาศักราช ๑๕๕๕ (จุดศักราช ๘๘๗)

ลักษณะทาด ตั้งเมื่อปีกุนพคก มหาศักราช ๑๕๕๗
(จุดศักราช ๘๘๘)

เพิ่มเติมลักษณะทาด เมื่อปีกุนเบญจศก ศักราช
กฎหมาย ๑๒๖๓ (จุดศักราช ๑๐๐๕ ควรเป็นปีมะแม)

ในพระราชกำหนดแก้บท ๑ ปีมะแมเบญจศก จุด-
ศักราช ๑๐๐๕

เพิ่มในลักษณะอาชญาหดวง ห้ามไม่ให้กตูกตาวให้
ชาวต่างประเทศ เมื่อปีกุนพคก ศักราชกฎหมาย ๑๒๖๗

(จุดศักราช ๑๐๐๘)

ลักษณะกุนหัน ตั้งเมื่อปีชวดตัมฤทธิศก ศักราช
กฎหมาย ๑๒๖๘ (จุดศักราช ๑๐๑๐)

พระราชกำหนดแก้บท ๑ ปีฉลูเอกศก จุดศักราช ๑๐๑๑
กฎหมาย ๓๖ ข้อบท ๑ ปีชวดโทศก จุดศักราช ๑๐๑๒

แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เพิ่มเติมลักษณะรั้วพ้อง เมื่อปฏิญตรีศก มหาศั

ราช ๑๕๘๓ (จุลศักราช ๑๐๓๓)

ในกฎหมาย ๓๖ ข้อ ๑๒ บท ระวังบี่มะโรงจุลศั

ราช ๑๐๒๖ จนปีเถาะ จุลศักราช ๑๐๔๘

พระราชกำหนดเก่า ๔ บท ระวังบี่จอก จุลศักราช

๑๐๓๒ จนปีเถาะ จุลศักราช ๑๐๓๕

แผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา

มุดคดีวิวาท ว่าด้วยคดีดินบนหมู ตั้งเมื่อบชวด

จุลศักราช ๑๐๕๒

ในกฎหมาย ๓๖ ข้อบท ๓ บัออก จุลศักราช ๑๐๕๔

ลักษณะตุลาการ ตั้งเมื่อบชวด จุลศักราช ๑๐๕๘

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ

ในกฎหมาย ๓๖ ข้อ ๑๘ บท ระวังบี่นญู จุลศั

ราช ๑๐๗๑ จนปีมะแม จุลศักราช ๑๐๘๘

เพิ่มเติมลักษณะตุลาการ เมื่อบัออก จุลศักราช ๑๐๘๐

เพิ่มเติมมุดคดีวิวาท ว่าด้วยบันด์มรดก ตั้งเมื่อปีพุทธ

จุลศักราช ๑๐๘๓

พระราชกำหนดเก่า ๒๕ บท ระวังบัญญัติ จุลศักร

ราช ๑๐๖๘ จนบัญญัติ จุลศักราช ๑๐๘๓

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษา

เพิ่มเติมมุดคดีวิวาท ว่าด้วยจำหน่ายเลข เมื่อปีม

จุลศักราช ๑๐๘๕

ลักษณะวิวาท ตั้งเมื่อปีมะเส็งเอกศก ศักราช

กฎหมาย ๓๓๖๘ (จุลศักราช ๑๓๓๓)

เพิ่มเติมลักษณะทาส เมื่อปีพุทธศักราช ศักราช

กฎหมาย (เข้าใจว่า ๓๓๗๕ จุลศักราช ๑๓๓๗)

ในกฎหมาย ๓๖ ข้อ ๕ บท ระวังบัญญัติ จุลศักร

ราช ๑๐๘๕ จนปีจอ จุลศักราช ๑๓๓๖

พระราชกำหนดเก่า ๒๖ บท ระวังบัญญัติ จุลศักร

ราช ๑๓๓๘ จนปีชวด จุลศักราช ๑๓๒๐

ตำรวจกฎหมายครั้งกรุงเก่าที่กล่าวมานี้ ตามที่ตรวจ
ดูเท่าที่รู้ได้ในกฎหมาย ๒ เด่ม ยังมีบานแผ่นบางแห่ง

ที่ศักราชและปีวิปลาศ ไม่แน่ใจว่าจะเป็นในแผ่นดินไหน
จึงไม่ได้เอามาตั้งไว้ ผู้อ่านตำราบนนั้นควรสังเกตแต่เค้า
ความ ว่ากฎหมายกรุงเก่าที่ยังปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ได้ตั้ง
ในแผ่นดินใด ๆ บ้าง แต่จะเข้าใจไปว่า แผ่นดิน
นั้นนั้นจะได้ตั้งแต่กฎหมายซึ่งกล่าวในตำราบนเท่านั้นก็ดี
หรือกฎหมายลักษณะใดที่กล่าวไว้ในตำราบน ว่าตั้ง
ในแผ่นดินใดจะพึงมีแต่แผ่นดินนั้นก็ดี นั้นไม่ได้ เพราะ
กฎหมายที่เราได้เห็นพิมพ์ไว้ในกฎหมาย ๒ เล่ม เป็น
ของที่ได้คัดลอกกันแต่ไซ เรียกรวมโดยนามว่า “ชำระ”
มาหลายครั้งหลายคราว

วิธีจัดหมวดกฎหมายครั้งกรุงเก่า

ลักษณะจัดหมวดประมวลกฎหมายครั้งกรุงเก่า อย่าง
เห็นในกฎหมายฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม พิเคราะห์ดูตามรูป
กฎหมายและเนื้อความที่ปรากฏในหมวดพระธรรมคำสตร์
ทำให้เข้าใจว่า แต่เดิมประมวลกฎหมายไทยเห็นจะจัด
เป็นหมวดหมู่อย่างหนึ่ง แต่จะเป็นอย่างไรรู้ไม่ได้ชัด อยู่
มาในกาลครั้ง ๑ น่าจะเป็นในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรม

ราชาธิราช เมื่อกรุงศรีอยุธยาเกี่ยวข้องกับกรุงหงสาวดี อยู่ ได้กฎหมายมนุธรรมศาสตร์ ซึ่งแปลเป็นภาษารามัญ เข้ามาในเมืองไทย และมีผู้มาแปลมนุธรรมศาสตร์จากภาษารามัญออกเป็นภาษาไทย แต่จะแปลเมื่อใด ชื่อนี้ ถ้าจะคาดตามเรื่องในพระราชพงศาวดารก็น่าจะคิดว่า คง จะแปล ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชนั่นเอง หรือมีฉะนี้ก็ในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ เพราะ ในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็เห็นจะไม่มีเวลา แปล

ที่เรียกว่าธรรมศาสตร์ของพระมนัสวดี หรือ มนัส เป็นต้นเค้าของกฎหมายในมัธยมประเทศ เป็นหนังสือ คัมภีร์ใหญ่โตมาก ข้าพเจ้าได้ดัดแปลงเรื่องราวเก่ามาจากรามัญประเทศว่า เดิมมอญได้มาเป็นภาษาดังดกลด มีพระภิกษุรูป ๑ มาแปลออกเป็นภาษามครที่เมืองรามัญ (แต่จริงมีผู้แปลออกเป็นภาษารามัญอีกที่ ๑) ข้าพเจ้า ได้ให้ค้นหาหนังสือพระธรรมศาสตร์รามัญ พึ่งได้มาไม่ช้านัก เป็นหนังสือสั้นกว่าพระธรรมศาสตร์อินเดียเป็นอันมาก

มีภาษามคธซึ่งแต่มาติกกฏหมายนอกนั้นเป็นภาษารามัญ
 ได้ว่านพระเทวโลกแต่ยังเป็นหลวงโลกที่ปั้งเป็นผู้รู้ภาษา
 รามัญแปลออกดู ได้ความตามมาติกามุตคคัฎฉาทของ
 รามัญ ตรงกับพระธรรมศาสตร์มัธยมประเทศ และ
 คำนานที่กล่าวในพระธรรมศาสตร์รามัญ ถึงเรื่องพระเจ้า
 มหาสัมมตราช ตรงกับในพระธรรมศาสตร์ของไทย แต่
 นอกจากนั้นไปคนละทางหมด ข้าพเจ้าเข้าใจว่า พระ
 ธรรมศาสตร์มัธยมประเทศซึ่งเป็นภาษาดังลฤต เป็น
 หนังสือในตำนานพราหมณ์ และเป็นหนังสือคัมภีร์ใหญ่
 เมื่อพระเอามาแปลที่เมืองรามัญ จะเลือกแปลแต่บางแห่ง
 และแปลงเนื้อความที่แปลนั้นให้เป็นหนังสือฝ่ายพระพุทธ
 ศาสตร์ด้วย ไทยเราได้พระธรรมศาสตร์มาจากมอญ
 ดังปรากฏอยู่ในคานาคำนมัตถการข้างคั้น เห็นจะได้มาเมื่อ
 กฎหมายไทยเรามีเป็นแบบแผน และจัดเป็นหมวดหมู่อยู่
 อย่างอื่นแล้วมาจัดเอาเข้ามามากาพระธรรมศาสตร์เมื่อที่
 หลังจึงเข้าไม่ได้สนิท ข้อนี้จะได้เห็นได้ถนัดในกฎหมาย
 เมื่อดังเกิดแต่มาติกามุตคคัฎ ฉ รามัญว่ามี ๑๘ เท้าธรรม

ศาสตร์มัธยมประเทศ แต่มุดคดีในพระธรรมศาสตร์
ไทยขยายออกไปเป็น ๒๘ เห็นผิดกันมากอยู่ดังนี้ จึงเข้าใจ
ใจว่า เมื่อจะจัดกฎหมายไทยให้เป็นหมวดตามพระธรรม
ศาสตร์ จะเอาเข้าไม่ได้สนิทจึงทำอย่างขอไปที่ จะยก
ตัวอย่างมาไว้ให้ได้ ดังนี้

กาถาธรรมศาสตร์รามัญ

ศกฺก อฏฺฐา ทฺวฉา วุคฺคา	มฺถสํวปฺภทโต
มฺถจฺวารธฺชา ตํชา	ตฺทินฺนาทฺทเนกชา
อฺฉนํ ฐนํ สฺนฺนินฺชานํ	อฺสํกํ ปฺริกฺกณฺกํ
อฺชมฺมรณฺวิภาคํ	ฐนํ ทตฺวา ปจฺฉา คณฺเฑห
ภคฺกิสฺสํ ปตฺติโพทฺโ	พหฺมชฺเชตฺถํ สํมมฺเช
ยํ วจฺนํ กเถคฺควาน	ปจฺฉา ปฺน กเถนฺติ ตํ
กฺกณฺตฺวา ปฺน อฺจฺฉนฺติ	วีกฺกณฺตฺวา วิวคฺคตฺติ
ทฺวิปทา วา จคฺคปฺปทา	สํพฺเพ มนุสฺสภคฺคตฺติกา
ปจฺจวฺวิภคฺคตฺติวาจา	อณฺณํ โทสํปโรหิตํ
ปฺรพฺพาคํ ฆรํ คจฺฉเน	อิตฺตฺติปฺริสฺตวีกฺกเต
วีกฺกตฺติ ฐนฺเหตฺตุ	อภฺชวคฺคตฺติปฺริภาโต

เอเต มูตา อฏฺฐาจารย์ มุมุตฺตเถ ปกาสิตา
 แปลเป็นมุตคค์ ๓๘ อย่าง สอดกับพระธรรมคำสวด
 มัชฌิมประเทศ ของอาจารย์แมกส์มูเตอ ได้คำแปลดังนี้

๑	อึณฺ ฐนํ	หนี้สิน	Non payment of debts.
๒	ตฺถนิรฺทานํ	ของฝาก	Deposit and pledge.
๓	อธกํ	มิใช่ของตน	Sale without ownership.
๔	ปริกัณฺธิ	ห็นส่วน	Concerns among partners.
๕	อธมฺมรณวิภาคํ	แบ่งสินมืเป็นกรรม	Partition of inheritance.
๖	ฐนํ ทตฺวา ปจฺจนา คณฺเฑห	ให้สินแก่เขา แล้วกลับคืน	เขาเด้า Resumption of gift.
๗	ภตฺติกสฺสํ ปติ โฟโซ	ไม่ให้เงินค่าจ้าง	Non payment of wages.
๘	พหุมาชฺเชตฺตํ สมฺมุเต
ยํ วจันํ กเถคฺควาน
ปจฺจนา ปุณฺ กเถนฺติ คํ	ไม่ทำตามสัญญา	Non performance of agreement

- ๙ กิณิตฺวา ปุณฺ อิจฺฉติ } ข้อแต่ວັດคั้นแล้ว Recission
of sale and
- ๑๐ วิกัณิตฺวา วิวตฺตติ } ขายแต่ວັດอยากได้คั้น purchase.
- ๑๑ ทฺวิปฺพา वा จตุปฺปทา } วิวาทเหตุสํวิญญานกทรัพย์
Dispute between owner
of cattle and his servants.
๑๒ สํพฺเพ มนุสฺสํภคฺตिका }
- ๑๒ ปจฺจวิภิกฺขุติกาจา แบ่งที่ดินเรื่อกสงวนไร่นา Dispute
regarding boundaries
- ๑๓ อฉฺฉํ โทสฺสปโรหิตํ ได้ความทําน Defamation.
- ๑๔ ปฺรฆาตํ } ฆ่าพันทําน Assault, robbery
and violence.
- ๑๕ สฺหริ คจฺฉเน } ลักทําชู้ Theft and adultery.
- ๑๖ อิตฺถิปุริสํวิกเต } ดักษณสัวเมีย Duties of man
and wife.
- ๑๗ วิภิกฺขุติ ชนเหตุ } ดักษณแบ่งสิน Partition of
inheritance.
- ๑๘ อภฺยวตฺตปฺริภาโค } ดักษณเด็นการพนัน Gambling
and betting.

กาถาพระธรรมศาสตร์ไทย

แสดงมุตแห่งตุลาการ ๑๐ ประการ

อินทภาโส รมุมานุญโธ สักขิจ สักขิเขตโก
 อญญมณณัง ปฏิภาโส ปฏิภาณญจ เขตโก
 อฏฐกาโห อฏฐกุโฏ ทนุโท โจทกเขตโก
 อภุชทสุตาทตญเจว เอเต มุต ปกิตติคา

มุตคดีแห่งตุลาการ ๑๐ ประการที่แปลไว้ในกฎหมาย

เทียบด้วยกฎหมายกรุงเก่า

เป็นดังนี้

๑ อินทภาโส อินทภาษ

ได้แก่ลักษณะอินทภาษ

และลักษณะตุลาการ

๒ รมุมานุญโธ

พระธรรมนุญ ได้แก่พระ

ธรรมนุญ

๓ สักขี

พระยาน ได้แก่ลักษณะ

พระยาน

๔ สักขิเขตโก

ตัดพระยาน เอาไว้ใน

ลักษณะรับฟ้อง

๕	อณุมมณฺณํ ปฏิภาโส	แก้ต่างว่าต่าง	เขาได้ใน
			ลักษณะรับฟ้อง
๖	ปฏิภาณญจ เนทโก	คดีจำนวน	เขาได้ใน
			ลักษณะรับฟ้อง
๗	อฏฺฐกาโห	รับฟ้อง	ได้แก้ลักษณะ
			รับฟ้อง
๘	อฏฺฐกุโฏ	ประวิง	เขาได้ในลักษณะ
			รับฟ้อง
๙	ทณฺโท	พรหมทัณฑ์	เขาได้ใน
		กรมศักดิ์	
๓๐	โจทกเนทโก	คดีฟ้อง	เขาได้ในลักษณะ
			รับฟ้อง

คาถาแสดงมูลคดีวิวาท ๒๕ ประการ

อินฺณญจ รณฺโฆ ชนโจรหารํ	อชฺหมทนายชฺชวิภคฺคตภาคํ
ปฺรสุตฺตํ ทานํ คหณํ ปุเนว	ภคฺคิอกฺขปฺปฏิจารชฺชุตฺตา
ภณฺฑญจ เกยฺยวาทิกฺขาวหารํ	เชตฺตตาทิอวรามณฺนาทิจานํ
ทาสีจ ทาสํ ปหฺรณฺญจ ชฺชุตฺตา	ชยมฺปตฺตีกุตฺตํ วิปคฺคิเกททา

ตั้งคามโทดำบีจ	ราชทูจ	ราชานต์กาพิถาพโตโต
ปรมปต์โยหมี	๑ อตุตชาน	อติยกาโร วิวิโร ปเวส์
จ่านาวิกติกุมมผลากเรน		ปุตฺตาพิอาทาคมนา สเหว
เหคุ ปฏิจฺจุมมธิการณ	วา	อตุมาปนาย ๑ ธนฺปนิกฺขา
อาถพูนิกามี	๑ ภาณฺทเทยฺย	เต ดาวกาดักคณวิภาค
ปจฺจุทฺธรนค	ค วิวาทมฺฤตา	เอกฺขนคี่ดำพิวิธาปี วุคฺตา
ไปรากฉีนา	วรมมสตุเถติ	

มุตคตีถาพ ๒๙ ประการที่แปลไว้ในกฎหมาย เทียบ
ด้วยกฎหมายกรุงเก่าเป็นดังนี้

- ๑ อธิณ ๑น กุหน ได้แก่อักษรกุหน
- ๒ รณโย ธนโจรหาร ๑อพระราชทรัพย์ เขาไว้ใน
ลักษณะอาชญาหลวง
- ๓ อรมุททายชชวิภคตภาค มรฎก ได้แก่อักษรมรฎก
- ๔ ปรสัส ทาน คหณ ปุเนว ให้บัน เขาไว้ในลักษณะ
เบ็ดเตล็ด
- ๕ ภติกา จ้างวาน เขาไว้ในลักษณะ
เบ็ดเตล็ด

- ๖ อภิปฏิจวารรตุตา เถ่นพินัน เขาไว้ในลักษณะ
เบ็ดเตล็ดร็จ
- ๗ ภณฺฑทณฺฑจ เกยฺยวากยํ ชีอชย เขาไว้ในลักษณะ
เบ็ดเตล็ดร็จ
- ๘ อวหารํ โจกรรวม ได้แก่ลักษณะโจร
- ๙ เขตฺตาทิจำนํ ที่นา เขาไว้ในลักษณะเบ็ดเตล็ดร็จ
- ๑๐ อวรามวณาทิจำนํ ที่สวน เขาไว้ในลักษณะเบ็ดเตล็ดร็จ
- ๑๑ ทาลี ทาลี ทาด ได้แก่ลักษณะทาด
- ๑๒ ปหฺรณฺจ ชูดา คบค้ำว่า ได้แก่ลักษณะฉวาง
- ๑๓ ชายมฺปติกฺสูตฺต วิปคฺติเกททา ผัวเมีย ได้แก่ลักษณะผัวเมีย
- ๑๔ ดงฺคามโทธา ดงฺคราม ได้แก่ลักษณะอาชญา
คัก อยู่ในลักษณะขบถคัก
- ๑๕ ราชทฺฏโจ ฆบถ ได้แก่ลักษณะฆบถ อยู่ใน
ลักษณะขบถคัก
- ๑๖ ราชานํ ตะเมตฺตพระราชบัญญัติ ได้แก่
ลักษณะอาชญาหลวง
- ๑๗ ลุงฺกาทิวินทปคฺโต อากฺรชนอนตตาด เขาไว้ใน
ลักษณะอาชญาหลวง

- ๑๘ ปรมุขโยท ช่มเหลงท่าน ได้แก้ลักษณะอาช
ญาราชฎี
- ๑๙ อธิยกาโร ที่กระหนาบคาบเกี่ยว เอาไว้ใน
ลักษณะเบ็ดเตล็ด
- ๒๐ จำนวนวิคฤกมมพถากร มุกรุก เอาไว้ในลักษณะอาชญา
ราชฎี
- ๒๑ ปุคตาทิอาทาคมนา ดัหวะ ดักพา ได้แก้ลักษณะดักพา
- ๒๒ เหตุ ปฏิจจุ อธิกรณิ ด้าเหตุ เอาไว้ในลักษณะเบ็ดเตล็ด
- ๒๓ อคฺฐาปนายู เกษียนอายุ ได้แก้กรมศักดิ์
- ๒๔ ธนปณิกฐา ผากทรัพย์ เอาไว้ในลักษณะ
เบ็ดเตล็ด
- ๒๕ อาถพุนิกา กระทำกฤตยาคม เอาไว้ใน
ลักษณะเบ็ดเตล็ด
- ๒๖ ภาณูทเทษุย์ เซ้า เอาไว้ในลักษณะเบ็ดเตล็ด
- ๒๗ ดาวกาตักิ ยัม เอาไว้ในลักษณะเบ็ดเตล็ด
- ๒๘ คณินภาคิ บันหมุ่ชา ให้แก้มุตคคิจฉาท
- ๒๙ ปจฺจุทธรนุคิ อุตฺทธรณิ ได้แก้ลักษณะอุตฺทธรณิ

กฎหมายกรุงเก่าอยู่นอกมาตีกานี้ มีพระธรรมคำสด
เพราะเป็นคัมภีร์มาตีกา ๑ กฎมณเฑียรบาล ๑

ที่หนังสือพระราชพงศาวดารว่า สมเด็จพระเอกาทศ
ราชทรงตั้งพระราชกำหนดกฎหมายพระอัยการ นำเข้า
ใจว่าจะจัดประมวลกฎหมายเข้ามาตีกาธรรมคำสดอย่าง
ว่ามานี้เอง แต่เมื่อข้าพเจ้าไปกราบทูลหรือสมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส มีรับสั่งว่า
คาคาที่ปรากฏในกฎหมายไทย ตั้งแต่คำนมัสการจนพระ
ธรรมคำสด ด้านอนภาษามคธวิปดาศไม่เรียบร้อยคล้าย
กับคาคาคำนมัสการในหนังสือไตรภูมิพระร่วง เกือบจะ
สันนิษฐานว่าผู้แต่งเป็นคนเดียวกันได้ ดังนี้

ทางภาษาในหนังสือเป็นหลักสำหรับวินิจฉัยเขตและ
ประเภทที่แต่งหนังสืออยู่อย่าง ๑ ซึ่งจะไม่นำพาไม่ได้ เมื่อ
ปรากฏว่ามีคาคาซึ่งแต่งครั้งสุโขทัย (คือคาคานมัสการ
ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง) แห่ง ๑ และคาคาในพระ
ธรรมคำสดกฎหมายไทยอีกแห่ง ๑ เป็นด้านวนเดียวกัน
ถ้าเชื่อว่าคาคาไตรภูมิพระร่วงแต่งครั้งสุโขทัย ก็จะเชื่อ

ว่าคาถาพระธรรมคำสวดไทยแต่ง ครั้งสมเด็จพระเอกาทศ
 ราชไม่ได้ยู่เอง เพราะห่างกันหลายร้อยปีนัก จะว่าได้
 พระธรรมคำสวดฉบับรามัญเข้ามาแต่ครั้งสุโขทัย แต่ง
 คาถาพระธรรมคำสวดไทยขึ้นคราว ๆ เดียวกัน จัดกฎ-
 หมายเข้าเป็นหมวดหมู่ตามพระธรรมคำสวดอย่างกล่าวมา
 แล้วแต่ครั้งสุโขทัย ส่วนข้างภาษาไทยในกฎหมาย ก็เห็น
 ได้ว่าโดยมาก เป็นของแต่งใหม่เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา
 เป็นราชธานี เป็นข้อขัดข้องแก่การที่จะตัดสินอยู่ มี
 ทางที่จะตัดสินฐานอีกอย่าง ๓ คือคาถาคำนมัสการเรื่อง
 ไตรภูมิพระร่วงนั้น ของเดิมภาษามคธจะไม่มี จะฟัง
 มาแต่งขึ้นใหม่ในครั้งกรุงเก่า ถ้าเช่นนั้นความตัดสินฐาน
 ที่ว่าฟังจัดกฎหมายเข้าหมวดพระธรรมคำสวด เมื่อใน
 แผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศราชรัฐพอจะเป็นได้ การสอบ
 กฎหมายทางที่เนื่องด้วยพงศาวดารตั้งอธิบายมานี้ แสดง
 โดยอัตโนมัติของข้าพเจ้า อาจจะมีผิดจะพลาดได้ ถ้า
 ผิดพลาดไปข้าพเจ้าขอภัยแก่ท่านผู้อ่าน.

โรงพยาบาลเทพรัตนนคร
ถนนราชวิถี กรุงเทพฯ.

๕/๕/๗๓